

EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA CZWARTA SEKCJA

SPRAWA KANKOWSKI przeciwko POLSCE

(SKARGA nr 10268/03)

WYROK – 4 października 2005 r.

W sprawie Kankowski przeciwko Polsce,
Europejski Trybunał Praw Człowieka (Czwarta Sekcja), zasiadając jako
Izba składająca się z następujących sędziów:

Pan Nicolas BRATZA, *Przewodniczący*,
Pan J. CASADEVALL,
Pan G. BONELLO,
Pan R. MARUSTE,
Pan S. PAVLOVSKI,
Pan L. GARLICKI,
Pan J. BORRERO BORRERO, *sędziowie*,
oraz Pan M. O'BOYLE, *Kanclerz Sekcji*,

obradując na posiedzeniu zamkniętym 13 września 2005 r.,
wydaje następujący wyrok, który został przyjęty w tym dniu:

POSTĘPOWANIE

1. Sprawa wywodzi się ze skargi (nr 10268/03) wniesionej przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej do Trybunału na podstawie art. 34 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności („Konwencja”) przez obywatela polskiego, pana Adama Kankowskiego („skarżący”), w dniu 20 marca 2003 r.

2. Skarżący, któremu przyznano bezpłatną pomoc prawną, był reprezentowany przez pana W. Hermelińskiego, prawnika praktykującego w Warszawie. Polski Rząd („Rząd”) reprezentowany był przez swojego Agenta, pana J. Wołosiewicza z Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

3. W dniu 4 maja 2004 r. Trybunał uznał skargę za częściowo niedopuszczalną i zdecydował o zakomunikowaniu skargi w sprawie nadmiernej długo-

ści tymczasowego aresztowania Rządowi. Na podstawie art. 29 § 3 Konwencji zdecydował także o równoczesnym zbadaniu przedmiotu skargi i jej dopuszczalności.

FAKTY

I. OKOLICZNOŚCI SPRAWY

A. Tymczasowe aresztowanie

4. Skarżący urodził się w 1974 r. i mieszka w Redzie, w Polsce.

5. 27 stycznia 1999 r. skarżący został zatrzymany przez policję jako podejrzany o popełnienie rozboju. 29 stycznia 1999 r. Sąd Rejonowy w Tczewie wydał postanowienie o tymczasowym aresztowaniu skarżącego na podstawie podejrzenia, iż popełnił on zarzucany mu czyn, surowości przewidywanej kary i istnienia obawy mactwa. Sąd zauważył też, że inne środki przewidziane do zabezpieczania prawidłowego toku postępowania byłyby niewystarczające, biorąc pod uwagę fakt, iż w czasie popełnienia przestępstwa skarżący znajdował się pod dozorem policji w związku z inną sprawą. To, w opinii sądu, w sposób przekonujący pokazało, że jedynie tymczasowe aresztowanie mogłoby powstrzymać go od popełnienia kolejnego przestępstwa.

6. 20 kwietnia 1999 r. Sąd Okręgowy w Gdańsku przedłużył tymczasowe aresztowanie skarżącego. Powtórzył podane poprzednio podstawy tymczasowego aresztowania. Odwołując się do faktu, że lżejsze środki zapobiegawcze nie powstrzymały skarżącego od popełnienia kolejnego przestępstwa, sąd uznał, że istniało uzasadnione ryzyko ucieczki skarżącego. Ponadto uznał, iż skoro skarżący nie przyznał się do popełnienia zarzucanego mu czynu, a pozostałe osoby z nim związane pozostawały na wolności, istniało uzasadnione ryzyko mactwa.

7. W toku śledztwa tymczasowe aresztowanie skarżącego było kilkakrotnie przedłużane przez Sąd Apelacyjny w Gdańsku. Sąd powtarzał podstawy tymczasowego aresztowania podane za pierwszym razem i podkreślał, iż utrzymywanie tymczasowego aresztowania wobec skarżącego było konieczne dla zabezpieczenia postępowania dowodowego. Właściwe postanowienia zostały wydane w dniach 21 lipca 1999 r. (przedłużenie tymczasowego aresztowania skarżącego do dnia 31 grudnia 1999 r.) i 8 grudnia 1999 r. (przedłużenie jego tymczasowego aresztowania do dnia 27 stycznia 2000 r.). Zażalenia, które skarżący składał na te postanowienia – w których podważał zasadność kierowanych przeciwko niemu zarzutów – zostały odrzucone przez Sąd Najwyższy.

8. 21 stycznia 2000 r. Sąd Najwyższy przedłużył tymczasowe aresztowanie skarżącego – które przekroczyło już okres 1 roku przewidziany dla tymczasowego aresztowania w czasie trwania śledztwa zgodnie z art. 263 § 2 Kodeksu postępowania karnego – do dnia 30 kwietnia 2000 r. Uznał, że sprawa była „szczególnie skomplikowana” w rozumieniu art. 263 § 4 Kodeksu.

9. 30 marca 2000 r. Sąd Najwyższy przedłużył tymczasowe aresztowanie skarżącego do dnia 30 czerwca 2000 r. 24 maja 2000 r. Sąd Najwyższy postanowił, że okres ten powinien zostać przedłużony do dnia 15 grudnia 2000 r. Sąd powtórzył podane wcześniej powody tymczasowego aresztowania skarżącego i dodał, że sprawa była bardzo skomplikowana, biorąc pod uwagę fakt, że 6 dalszym podejrzanym w międzyczasie przedstawiono zarzuty i zostali oni tymczasowo aresztowani, a kilku innych potencjalnych podejrzanych było nadal poszukiwanych.

10. W międzyczasie skarżącemu przedstawiono nowe zarzuty.

11. O dalszym przedłużeniu tymczasowego aresztowania skarżącego w czasie śledztwa postanowił Sąd Apelacyjny w Gdańsku w dniu 13 grudnia 2000 r. (do dnia 31 marca 2001 r.) i w dniu 7 marca (do dnia 31 maja 2001 r.). W swoim postanowieniu 13 grudnia 2000 r. sąd apelacyjny oparł się na uzasadnionym podejrzeniu, że skarżący popełnił zarzucane mu czyny oraz na surowości przewidywanej kary. Uznał też, że istniało uzasadnione ryzyko, że skarżący i 8 pozostałych tymczasowo aresztowanych podejrzanych, gdyby zostali zwolnieni, mogliby zatamować postępowanie bądź próbować uniknąć wymiaru sprawiedliwości, mając na względzie charakter i skalę zarzucanych im czynów (liczne rozboje) i liczbę podejrzanych. W swoim postanowieniu z dnia 7 marca 2001 r. sąd apelacyjny dodał, że przedłużenie tymczasowego aresztowania było uzasadnione koniecznością uzyskania dowodów z badań DNA.

12. 15 maja 2001 r. Prokurator Okręgowy skierował do Sądu Okręgowego w Gdańsku akt oskarżenia przeciwko skarżącemu zawierający 48 zarzutów, dotyczących między innymi popełnienia licznych rozbojów. Akt oskarżenia zawierał 120 zarzutów skierowanych przeciwko 19 oskarżonym, wszystkim tymczasowo aresztowanym. Akta zawierały 114 tomów. Prokurator zwrócił się do sądu o przesłuchanie 366 świadków. Wygląda na to, że głównym świadkiem był pewien A. Ł., oskarżony razem z pozostałymi, który zeznawał przeciwko nim.

13. Proces rozpoczął się w dniu 28 grudnia 2001 r. Jednakże aż do kwietnia 2002 r. prokurator odczytywał akt oskarżenia.

14. W trakcie postępowania sądowego Sąd Apelacyjny w Gdańsku kilkakrotnie przedłużał tymczasowe aresztowanie skarżącego. Odpowiednie postanowienia zostały wydane w dniu 23 maja 2001 r. (przedłużenie tymczasowego aresztowania skarżącego do dnia 31 października 2001 r.), w dniu 24 października 2001 (przedłużenie tego okresu do dnia 31 marca 2002 r.), w dniu 13 marca 2002 r. (postanowienie o przedłużeniu tymczasowego areszt-

towania skarżącego do dnia 30 września 2002 r.), w dniu 11 września 2002 r. (przedłużenie tymczasowego aresztowania skarżącego do dnia 31 grudnia 2002 r.), w dniu 18 grudnia 2002 r. (postanowienie o przedłużeniu tymczasowego aresztowania skarżącego do dnia 30 czerwca 2003 r.), w dniu 25 czerwca 2003 r. (przedłużenie tymczasowego aresztowania skarżącego do dnia 31 grudnia 2003 r.), w dniu 17 grudnia 2003 r. (przedłużenie tymczasowego aresztowania skarżącego do dnia 30 czerwca 2004 r.), w dniu 23 czerwca 2004 r. (postanowienie o przedłużeniu tymczasowego aresztowania skarżącego do dnia 31 grudnia 2004 r.), w dniu 15 grudnia 2004 r. (przedłużenie tego okresu do dnia 31 marca 2005 r.), w dniu 30 marca 2005 r. (postanowienie o przedłużeniu tymczasowego aresztowania skarżącego do dnia 30 czerwca 2005 r.). W tym ostatnim dniu 8 z 19 oskarżonych nadał było tymczasowo aresztowanych, a sąd pierwszej instancji przesłuchiwał większość świadków oskarżenia.

15. We wszystkich powyższych postanowieniach sąd apelacyjny stwierdzał, że podane na początku podstawy tymczasowego aresztowania skarżącego były nadal aktualne. Podkreślał, iż utrzymywanie tymczasowego aresztowania wobec skarżącego było konieczne w celu zapobieżenia uniknięcia przez niego i jego współoskarżonych wymiaru sprawiedliwości i mataczeniu.

16. W swoim postanowieniu z dnia 13 marca 2002 r. Sąd Apelacyjny uznał, że utrzymywanie wobec skarżącego oraz jego siedmiu współoskarżonych tymczasowego aresztowania to jedyny środek, który mógł zapobiec utrudnianiu przez nich postępowania, mając na względzie charakter zarzucanych im przestępstw, surowość przewidywanej kary i fakt, że usiłowanie tamowania postępowania wystąpiło w trakcie śledztwa. Sąd apelacyjny polecił także sądowi pierwszej instancji, aby zwiększył liczbę rozpraw w miesiącu.

17. W swoim postanowieniu z dnia 11 września 2002 r. Sąd Apelacyjny uznał, że tymczasowe aresztowanie skarżącego było uzasadnione na podstawie art. 258 § 2 Kodeksu postępowania karnego, który stanowi, że przewidywanie prawdopodobnej surowej kary, na jaką zostanie skazany skarżący, może skłonić go do utrudniania postępowania.

18. W swoim postanowieniu z dnia 23 czerwca 2004 r. sąd apelacyjny zauważył, że do kwietnia 2003 r. głównym powodem zwłoki w postępowaniu były utrudnienia powodowane przez oskarżonych oraz nadużywanie prawa do obrony.

19. W dniu 21 marca 2005 r. sąd pierwszej instancji wydał postanowienie mające na celu przyspieszenie postępowania i następnie czterech oskarżonych (J. N., G. P., Z. S. i Z. C.), wobec których w międzyczasie uchylono tymczasowe aresztowanie, zostało wyłączonych do odrębnego postępowania.

20. Podczas postępowania skarżący bezskutecznie składał liczne wnioski o uchylenie tymczasowego aresztowania i równie bezskutecznie wnosił zażalenia na postanowienia o jego przedłużeniu. Utrzymywał, że długość jego tymczasowego aresztowania była nadmierna i nieuzasadniona oraz że wnies-

sione przeciwko niemu zarzuty nie opierały się na wystarczająco silnych podstawach, ponieważ zostały oparte na wątpliwych zeznaniach A. Ł.

21. Wydaje się, że wobec skarżącego nadal jest stosowane tymczasowe aresztowanie.

B. Okres tymczasowego aresztowania

22. Od dnia 9 marca 2001 r. do dnia 15 kwietnia 2002 r. oraz od dnia 21 czerwca 2002 r. do dnia 31 lipca 2002 r. (tj. 2 lata, 2 miesiące i 17 dni) skarżący odbywał karę pozbawienia wolności nałożoną na niego w innym postępowaniu karnym. Był jednak jednocześnie tymczasowo aresztowany w niniejszej sprawie.

II. WŁAŚCIWE PRAWO KRAJOWE

23. Kodeks postępowania karnego z 1997 r., który wszedł w życie w dniu 1 września 1998 r., określa tymczasowe aresztowanie, jako jeden z tak zwanych środków zapobiegawczych. Pozostałe środki to poręczenie majątkowe, dozór policji, poręczenie osoby godnej zaufania, poręczenie społeczne, zawieszenie oskarżonego w określonej działalności i zakaz opuszczania kraju.

24. Art. 249 § 1 zawiera ogólne podstawy stosowania środków zapobiegawczych. Przepis ten brzmi następująco:

„Środki zapobiegawcze można stosować w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania, a wyjątkowo także w celu zapobiegnięcia popełnieniu przez oskarżonego nowego, ciężkiego przestępstwa; można je stosować tylko wtedy, gdy zebrane dowody wskazują na duże prawdopodobieństwo, że oskarżony popełnił przestępstwo”.

25. Art. 258 wylicza podstawy dla stosowania tymczasowego aresztowania. W omawianym zakresie brzmi następująco:

„§ 1. Tymczasowe aresztowanie może nastąpić, jeżeli:

- 1) zachodzi uzasadniona obawa ucieczki lub ukrywania się oskarżonego, zwłaszcza wtedy, gdy nie można ustalić jego tożsamości albo nie ma on w kraju stałego miejsca pobytu,
- 2) zachodzi uzasadniona obawa, że oskarżony będzie nakłaniał do składania fałszywych zeznań lub wyjaśnień albo w inny bezprawny sposób utrudniał postępowanie karne.

§ 2. Jeżeli oskarżonemu zarzuca się popełnienie zbrodni lub występku zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 8 lat, albo gdy sąd pierwszej instancji skazał go na karę pozbawienia wolności nie niższą niż 3 lata, potrzeba zastosowania tymczasowego aresztowania w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania może być uzasadniona groźcą oskarżonemu surową karą”.

26. Kodeks ustanawia pewien margines swobody, jeżeli chodzi o dalsze stosowanie poszczególnych środków zapobiegawczych. Art. 257 w omawianym zakresie brzmi następująco:

„§ 1. Tymczasowego aresztowania nie stosuje się, jeżeli wystarczający jest inny środek zapobiegawczy.”

27. Art. 259 w omawianym zakresie brzmi następująco:

„§ 1. Jeżeli szczególnie względy nie stoją temu na przeszkodzie, należy odstąpić od tymczasowego aresztowania, zwłaszcza gdy pozbawienie oskarżonego wolności:

- 1) spowodowałoby dla jego życia lub zdrowia poważne niebezpieczeństwo,
- 2) pociągałoby wyjątkowo ciężkie skutki dla oskarżonego lub jego najbliższej rodziny.”

28. Kodeks z 1997 r. nie tylko określa maksymalne terminy ustawowe dla stosowania tymczasowego aresztowania, ale również w art. 252 § 2 przewiduje, że właściwy sąd – w wyżej wymienionych terminach - musi w każdym postanowieniu o tymczasowym aresztowaniu określić dokładny okres jego dalszego stosowania.

29. Art. 263 wyznacza terminy stosowania tymczasowego aresztowania. W wersji mającej zastosowanie do 20 lipca 2000 r. przewidywał:

„§ 1. W postępowaniu przygotowawczym sąd, stosując tymczasowe aresztowanie, oznacza jego termin na okres nie dłuższy niż 3 miesiące.

§ 2. Jeżeli ze względu na szczególne okoliczności sprawy nie można było ukończyć postępowania przygotowawczego w terminie określonym w § 1, sąd pierwszej instancji właściwy w danej sprawie może, gdy zachodzi tego potrzeba, na wniosek prokuratora przedłużyć tymczasowe aresztowanie na dalszy okres, który jednak łącznie nie może przekroczyć 12 miesięcy.

§ 3. Łączny okres stosowania tymczasowego aresztowania do chwili wydania pierwszego wyroku przez sąd pierwszej instancji nie może przekroczyć 2 lat.

§ 4. Przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania na okres oznaczony, przekraczający terminy określone w § 2 i 3, może dokonać tylko Sąd Najwyższy na wniosek sądu, przed którym sprawa się toczy, a w postępowaniu przygotowawczym na wniosek Prokuratora Generalnego – jeżeli konieczność taka powstaje w związku z zawieszeniem postępowania karnego, przedłużającą się obserwacją psychiatryczną oskarżonego, przedłużającym się opracowywaniem opinii biegłego, wykonywaniem czynności dowodowych w sprawie o szczególnej zawiłości lub poza granicami kraju, celowym przewlekaniem postępowania przez oskarżonego, a także z powodu innych istotnych przeszkód, których usunięcie było niemożliwe”.

30. 20 lipca 2000 r. § 4 został zmieniony i od tego czasu kompetencja do przedłużania tymczasowego aresztowania poza terminy wskazane w § 2 i 3 została oddana sądowi apelacyjnemu, w którego właściwości znajduje się popełnione przestępstwo.

PRAWO

I. DOMNIEMANE NARUSZENIE ARTYKUŁU 5 § 3 KONWENCJI

31. Skarżący skarżył się, że długość jego tymczasowego aresztowania była nadmierna. Opierał się na art. 5 § 3 Konwencji, który w omawianym zakresie brzmi następująco:

„Każdy zatrzymany lub pozbawiony wolności zgodnie z przepisami ustępu 1 (c) niniejszego artykułu ... jest uprawniony do rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie albo do zwolnienia na czas procesu. Zwolnienie może być obwarowane gwarancją stawienia się na rozprawie”.

32. Rząd zakwestionował ten argument.

A. Dopuszczalność

33. Trybunał zauważa, że niniejsza skarga nie jest oczywiście bezzasadna w znaczeniu art. 35 § 3 Konwencji. Zauważa też, że nie jest niedopuszczalna na żadnej innej podstawie. Zatem musi zostać uznana za dopuszczalną.

B. Przedmiot skargi

1. Okres podlegający rozpatrzeniu

34. Trybunał zauważa, że skarżący został zatrzymany 27 stycznia 1999 r. i tymczasowo aresztowany w dniu 29 stycznia 1999 r. Tymczasowe aresztowanie jest nadal stosowane wobec skarżącego na czas trwania postępowania przed sądem pierwszej instancji. Zatem całkowity okres tymczasowego aresztowania skarżącego przekroczył 6 lat i 7 miesięcy.

35. Jednakże Trybunał zauważa, że od dnia 9 marca 2000 r. do dnia 15 kwietnia 2002 r. i od dnia 21 czerwca 2002 r. do dnia 31 lipca 2002 r. skarżący odbywał karę pozbawienia wolności nałożoną na niego w innym postępowaniu karnym. Przywołuje zatem, że w świetle istotnego związku pomiędzy art. 5 § 3 Konwencji i paragrafem 1 (c) tego artykułu osoba uznana za winną przez sąd pierwszej instancji nie może być uważana za tymczasowo aresztowaną „w celu doprowadzenia jej przed właściwe organy prawne, gdy zachodzi uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa”, jak jest to wyszczególnione w tym ostatnim przepisie, a art. 5 § 1 (a) aprobuje pozbawienie wolności „wskutek skazania przez właściwy sąd” (zobacz np. *B. p. Austrii*, wyrok z dnia 28 marca 1990 r., Series a, nr 175, str. 14-16, § 36-39). Zatem okres tymczasowego aresztowania skarżącego od dnia 9 marca 2000 r. do dnia 15 kwietnia 2002 r. i od dnia 21 czerwca 2002 r. do dnia 31 lipca 2002 r. musi zostać wyłączony z całkowitego czasu trwania tymczasowego aresztowania

skarżącego, ponieważ w tym czasie odbywał on karę pozbawienia wolności, na którą został skazany w innym postępowaniu.

36. Zatem okres tymczasowego aresztowania skarżącego podlegający rozpatrzeniu na mocy art. 5 § 3 to ponad 4 lata i 5 miesięcy.

2. Rozsądny czas trwania tymczasowego aresztowania

(a) Argumenty stron

37. Rząd argumentował, że długość tymczasowego aresztowania skarżącego była rozsądna i właściwie uzasadniona przez cały okres jego trwania. Oparł się na istnieniu silnego podejrzenia, że skarżący popełnił zarzucane mu czyny.

38. Ponadto Rząd odniósł się do poważnego charakteru tych przestępstw i surowości przewidywanej kary. Rząd argumentował, iż prawdopodobieństwo, że na skarżącego zostanie nałożona surowa kara mogłoby go skłonić do zakłócenia prawidłowego toku postępowania. Przedłożył też, że ryzyko, iż oskarżeni będą utrudniać postępowanie bądź mataczyć, wzrosło przez fakt, iż zostali oskarżeni o działanie w zorganizowanej grupie. Rząd wskazał, że jeden z podejrzanych usiłował wpływać na zeznania świadków, zanim został zatrzymany. Zatem sądy krajowe uznały za nieuniknione zastosowanie wobec skarżącego i jego współoskarżonych tymczasowego aresztowania do czasu zakończenia przez sąd pierwszej instancji przesłuchiwania wszystkich świadków.

39. Ponadto Rząd odniósł się do ustaleń sądu krajowego, który utrzymywał, że łagodniejsze środki zapobiegawcze nałożone na skarżącego w innym postępowaniu karnym nie zapobiegły utrudnianiu przez niego postępowania i popełnieniu innych przestępstw.

40. Rząd podkreślił, że poważny charakter zarzutów przedstawionych skarżącemu, jak również fakt, iż oskarżonych było 19, a sprawa dotyczyła znacznej liczby przestępstw popełnionych w ramach zorganizowanej grupy przestępczej w latach 1991-1999 w różnych częściach Polski, wymagały zastosowania wobec skarżącego tymczasowego aresztowania w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania. Rząd przedłożył również, że przedłużenie tymczasowego aresztowania skarżącego ponad ustawowy termin 2 lat było uzasadnione na podstawie art. 263 § 4 Kodeksu postępowania karnego szczególnie skomplikowanym charakterem sprawy, koniecznością uzyskania obszernych dowodów.

41. Rząd przedłożył, że oskarżeni wielokrotnie zwracali się do sądu o odroczenie rozprawy (w tym z powodów zdrowotnych), zwrócenie sprawy do prokuratury w celu uzupełnienia śledztwa bądź o przeniesienie sprawy do innego sądu. Rząd przedłożył, że podczas rozprawy w dniu 23 września 2002 r. skarżący oświadczył, iż nie jest w stanie brać w niej udziału z powodu

zawrotów głowy, jednakże lekarz, który go zbadał, uznał, że nie ma przeszkód, aby skarżący uczestniczył w rozprawie.

42. Rząd pokreślił, że z powodu tamującej postępowanie postawy oskarżonych, sąd pierwszej instancji mógł rozpocząć postępowanie dowodowe dopiero w kwietniu 2003 r. Powołał się w tym względzie na postanowienie sądu apelacyjnego z dnia 23 czerwca 2004 r., który zauważył, że głównym powodem zwłoki w postępowaniu do kwietnia 2003 r. było tamowanie postępowania przez oskarżonych i nadużywanie prawa do obrony. Rząd przedłożył również, że oskarżeni składali wiele wniosków o zmianę sądu pierwszej instancji. W opinii Rządu działanie oskarżonych uzasadnia konkluzję, że wybrali oni taktykę opóźniania.

43. Ostatecznie, Rząd argumentował, że zarówno prokuratura, jak i sądy wykazały wymaganą staranność w niniejszej sprawie.

44. Skarżący przedłożył, że długość jego tymczasowego aresztowania była nadmierna. Argumentował, że nadmierna długość tymczasowego aresztowania w niniejszej sprawie, była niezgodna z art. 5 § 3 Konwencji, biorąc pod uwagę zasadę domniemania niewinności.

45. Skarżący podtrzymywał, że jakkolwiek silne było podejrzenie wobec niego, mogło wystarczyć jako podstawa tymczasowego aresztowania jedynie na wstępnym etapie postępowania. Zgodził się, że konieczność zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania uzasadniała jego tymczasowe aresztowanie do czasu uzyskania dowodów. Dodał jednak, że z biegiem czasu podstawa ta stawała się coraz mniej właściwa.

46. Skarżący podkreślił, że w czasie całego okresu jego tymczasowego aresztowania organy nie rozważały możliwości nałożenia na niego innego środka zabezpieczającego, takiego jak poręczenie majątkowe, czy dozór policji.

47. Jeżeli chodzi o ryzyko ucieczki, skarżący przedłożył, że nie opierało się ono na żadnym solidnym dowodzie i z biegiem czasu stawało się coraz mniej relewantne z punktu widzenia prawidłowego toku postępowania.

(b) Ocena Trybunału

(i) Zasady wypracowane przez orzecznictwo Trybunału

48. Trybunał podtrzymuje, iż kwestii, czy okres tymczasowego aresztowania był rozsądny, nie można ocenić *in abstracto*. To, czy rozsądne jest utrzymywanie wobec oskarżonego tymczasowego aresztowania, musi być oceniane w każdej sprawie zgodnie z jej szczególnymi okolicznościami. Kontynuowanie tymczasowego aresztowania może być uzasadnione w danej sprawie jedynie wtedy, gdy istnieją szczególne wskazania, takie jak wymogi interesu publicznego, w których niezważanie na domniemanie niewinności przeważa nad zasadą poszanowania wolności jednostki zawartą w art. 5 Konwencji (zobacz między innymi *Kudła p. Polsce* [GC], nr 30210/96, § 110-111 i dalsze odniesienia, ECHR 2000-XI).

49. Przede wszystkim to krajowe organy sądowe muszą zapewnić, że tymczasowe aresztowanie oskarżonego nie przekroczyło rozsądnego czasu trwania. Muszą zatem, z należytych uwzględnieniem zasady domniemania niewinności, zbadać wszystkie fakty przemawiające za istnieniem lub brakiem wymogu interesu publicznego uzasadniającego odstępianie od zasady zawartej w art. 5 i muszą je przedstawić w swoich orzeczeniach rozstrzygających wnioski o uchylenie tymczasowego aresztowania. Zasadniczo w oparciu o powody podane w powyższych orzeczeniach oraz w oparciu o właściwie udokumentowane fakty wskazane przez skarżącego w jego zażaleniach Trybunał jest powołany do rozstrzygania, czy miało miejsce naruszenie art. 5 § 3 Konwencji (zobacz, na przykład, *Labita p. Włochom* [GC], nr 26772/95, § 152, ECHR 2000-IV i *Kudła*, cytowany powyżej, § 110).

50. Istnienie racjonalnego podejrzenia, że zatrzymana osoba popełniła przestępstwo, jest warunkiem niezbędnym do legalnego podtrzymywania jej tymczasowego aresztowania, ale po upływie pewnego czasu już nie wystarcza. Trybunał musi zatem stwierdzić, czy istniały inne podstawy, na które powołały się organy sądowe, uzasadniające dalsze pozbawienie wolności skarżącego. Jeżeli te podstawy były „odpowiednie” i „wystarczające”, Trybunał musi się także upewnić, że organy krajowe wykazały się „szczególną starannością” w prowadzeniu postępowania. Skomplikowanie i szczególny charakter śledztwa, to czynniki brane pod uwagę w tej kwestii (zobacz, na przykład *Scott p. Hiszpanii*, wyrok z dnia 18 grudnia 1996 r., *Reports* 1996-VI, str. 2399-2400, § 74 i *I. A. p. Francji*, wyrok z dnia 23 września 1998 r., *Reports* 1998-VII, str. 2978, § 102).

(ii) Zastosowanie powyższych zasad w niniejszej sprawie

51. Trybunał zauważa, że w niniejszej sprawie organy sądowe oparły się, dodatkowo oprócz podstawy istnienia racjonalnego podejrzenia, że skarżący popełnił zarzucane mu czyny, także na czterech innych podstawach, a mianowicie (1) surowości kary, jakiej podlegał, (2) poważnym charakterze zarzucanych skarżącemu przestępstw, (3) ryzyku ucieczki bądź matactwa, (4) skomplikowanym charakterze sprawy i konieczności uzyskania obszernych dowodów (zobacz ustępy: 5-9, 11, 15-17 powyżej). Dodatkowo Sąd Okręgowy w Gdańsku w swoim postanowieniu z dnia 20 kwietnia 1999 r. oparł się na uzasadnionym ryzyku matactwa (zobacz ustęp 6 powyżej).

52. Trybunał przyjmuje, że istnienie uzasadnionego podejrzenia, iż skarżący popełnił poważne przestępstwa mogło w początkowym okresie postępowania uzasadniać jego tymczasowe aresztowanie. Dodatkowo uważa, że organy stanęły przed trudnym zadaniem oceny faktów i stopnia odpowiedzialności każdego z oskarżonych, którym przedstawiono zarzuty działania w zorganizowanej grupie przestępczej. W tych okolicznościach Trybunał uznaje również, że konieczność uzyskania obszernego materiału dowodowego z wielu

źródeł wraz ze skomplikowanym charakterem śledztwa stanowiły właściwe i wystarczające podstawy tymczasowego aresztowania skarżącego w czasie niezbędnym do zakończenia śledztwa, sformułowania aktu oskarżenia oraz przesłuchania oskarżonych.

53. Jednakże z upływem czasu podstawy te stawały się coraz mniej właściwe. W szczególności jeśli Trybunał przyjął, że oskarżeni, w tym skarżący, przyczynili się do pewnej zwłoki w procesie, korzystając ze swoich praw procesowych, to uważa, że podstawy te nie mogą usprawiedliwiać całkowitego czasu trwania tymczasowego aresztowania skarżącego. Trybunał uważa, że konkluzja ta pozostaje aktualna, pomimo argumentu Rządu, że skarżący usiłował zatamować rozprawę w dniu 23 września 2002 r. (zobacz ustęp 41 powyżej). Musi zatem ustalić, czy inne podstawy, na które powoływały się organy sądowe były właściwe i wystarczające dla dalszego pozbawienia skarżącego wolności.

54. Trybunał zauważa, że organy sądowe oparły się także na prawdopodobieństwie nałożenia na skarżącego surowej kary z powodu poważnego charakteru zarzucanych mu przestępstw (zobacz ustępy: 5, 11, 16 i 17 powyżej). W tym względzie Trybunał przywołuje, że surowość kary jest właściwym elementem w ocenie ryzyka ucieczki bądź powrotu do przestępstwa. Uznaje, że w świetle powagi oskarżeń przedstawionych skarżącemu organy mogły słusznie uważać, że takie ryzyko na początku istniało. Jednakże Trybunał wielokrotnie utrzymywał, że sama powaga zarzutów nie może usprawiedliwiać długich okresów tymczasowego aresztowania (zobacz *Ilijkov p. Bułgarii*, Nr 33977/96, § 80-81, wyrok z dnia 26 lipca 2001 r.). W okolicznościach niniejszej sprawy Trybunał uznaje, że surowość przewidywanej kary, sama bądź w związku z innymi podstawami, na których oparły się organy krajowe, nie stanowi „właściwej i wystarczającej podstawy” do utrzymywania wobec skarżącego tymczasowego aresztowania przez skrajnie długi okres ponad 4 lat i 5 miesięcy.

55. Jeżeli chodzi o ryzyko ucieczki bądź mactwa, Trybunał nie może uznać, że stanowiło ono właściwą i wystarczającą podstawę dla całkowitej długości tymczasowego aresztowania skarżącego.

56. Po pierwsze Trybunał zauważa, że na wczesnym etapie śledztwa organy sądowe uznały, że zastosowanie tymczasowego aresztowania było konieczne w celu zapobieżenia mactwu, ucieczce czy powrotowi skarżącego do przestępstwa. Oparły się na fakcie, że łagodniejsze środki zapobiegawcze (dozór policji), które nakładano na skarżącego w innych postępowaniach, nie były wystarczające (zobacz ustępy 5 i 6 powyżej). Trybunał zgadza się, że w czasie podlegającym rozpatrzeniu organy miały ważny powód, aby uważać, że ryzyko, na które się powołały, może się zmaterializować. Jednakże nie można nie zauważyć, że w swoich postanowieniach wydanych po postanowieniu Sądu Okręgowego w Gdańsku z dnia 20 kwietnia 1999 r. organy sądowe nie odnosiły się do faktu, że skarżący naruszył środek zapobiegawczy nałożony na niego w innym postępowaniu. Zatem Trybunał stwierdza, że ry-

zyko ucieczki i matactwa nie mogło być uzasadnione poprzez odniesienie do powyższego faktu.

57. Jeśli chodzi o dalszy okres, Trybunał zauważa, że organy sądowe domniemywały istnienie ryzyka ucieczki i matactwa z powodu prawdopodobieństwa nałożenia na skarżącego surowej kary i charakteru zarzucanych mu przestępstw (zobacz ustęp 17 powyżej). Zauważa jednakże, że odnoszące się do niego postanowienia nie przedstawiły żadnego argumentu zdolnego wykazać, że obawy te były uzasadnione. Trybunał uważa, że takie ogólnie sformułowane ryzyko, wynikające z charakteru przestępstw zarzucanych skarżącemu, może być zaakceptowane, jako podstawa jego tymczasowego aresztowania, jedynie na wstępnych etapach postępowania. Niemniej jednak w braku jakiegokolwiek czynnika zdolnego wykazać, że ryzyko, na którym się oparto, rzeczywiście istniało, Trybunał nie może zaakceptować takich podstaw jako uzasadniających tymczasowe aresztowanie skarżącego przez cały okres podlegający rozpatrzeniu.

58. Na koniec jeżeli chodzi o ryzyko matactwa, Trybunał zauważa, że organy sądowe powołały się na to ryzyko jedynie w postanowieniu sądu okręgowego z dnia 20 kwietnia 1999. Zatem Trybunał nie widzi, jak takie ryzyko mogło uzasadnić całkowitą długość tymczasowego aresztowania skarżącego.

59. Trybunał chciałby także podkreślić, że zgodnie z art. 5 § 3 organy, postanawiając o zastosowaniu tymczasowego aresztowania wobec danej osoby bądź o jego uchyleniu, są zobowiązane do rozważenia zastosowania alternatywnych środków zapewniających stawienie się osoby na rozprawę. W rzeczy samej artykuł ten zawiera nie tylko prawo do „sądzenia w rozsądnym terminie albo zwolnienia na czas postępowania”, ale przewiduje także, że „zwolnienie może zostać uzależnione od udzielenia gwarancji zapewniających stawienie się na rozprawę” (zobacz *Neumeister p. Austrii*, wyrok z dnia 27 czerwca 1968 r., Series A nr 8, str. 3; i *Jabłoński p. Polsce*, Nr 33492/96, § 83, z dnia 21 grudnia 2000 r.).

60. W niniejszej sprawie Trybunał zauważa, że podczas całego okresu tymczasowego aresztowania skarżącego, z wyjątkiem wstępnego okresu określonego postanowieniem Sądu Rejonowego w Tczewie z dnia 29 stycznia 1999 r. i postanowieniem Sądu Okręgowego w Gdańsku z dnia 20 kwietnia 1999 r., pomimo jego wniosków o jego uchylenie, organy nigdy nie dostrzegły możliwości zastosowania wobec skarżącego żadnej innej gwarancji jego stawiennictwa na rozprawie. Nie rozważały też możliwości zapewnienia jego obecności na rozprawie poprzez nałożenie na niego innego „środka zapobiegawczego” wyraźnie przewidzianego przez polskie prawo w celu zapewnienia prawidłowego toku postępowania karnego (zobacz ustęp 23 powyżej).

61. Ponadto z właściwych postanowień wydanych po dniu 20 kwietnia 1999 r. nie wynika dlaczego organy uważały, że inne środki nie zapewniłyby stawiennictwa skarżącego przed sądem, czy też w jaki sposób skarżący, gdyby został zwolniony, tamowałby proces. Nie wymieniły także żadnego

czynnika wskazującego, że istniało realne ryzyko jego ucieczki bądź tamo-
wania postępowania. W tym względzie Trybunał chciałby również podnieść,
że chociaż takie potencjalne niebezpieczeństwo może istnieć, gdy skarżonemu
zarzuca się popełnienie poważnych przestępstw i kiedy grozi mu kara
długotrwałego pozbawienia wolności, to stopień ryzyka nie może być ocenia-
ny jedynie na podstawie charakteru przestępstwa i surowości przewidywanej
kary (zobacz *Muller p. Francji*, wyrok z dnia 17 marca 1997 r., *Reports of
Judgments and Decisions* 1997-II. Str. 388, § 43).

62. Powyższe rozważania są wystarczające dla Trybunału, aby uznać,
że podstawy tymczasowego aresztowania skarżącego były „niewystarczają-
jące” i „niewłaściwe”, aby uzasadniać stosowanie wobec niego tego środka
przez ponad 4 lata i 5 miesięcy.

63. Zatem nastąpiło naruszenie art. 5 § 3 Konwencji.

II. ZASTOSOWANIE ARTYKUŁU 41 KONWENCJI

64. Art. 41 Konwencji stwierdza:

„Jeśli Trybunał stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej protoko-
łów, oraz jeśli prawo wewnętrzne zainteresowanej Wysokiej Układającej się Stro-
ny pozwala tylko na częściowe usunięcie konsekwencji tego naruszenia, Trybunał
orzeka, gdy zachodzi potrzeba, słuszne zadośćuczynienie pokrzywdzonej stronie”.

A. Szkoda

65. Skarżący domagał się kwoty 15 000 euro z tytułu szkody niemajątko-
wej i niesprecyzowanej sumy z tytułu szkody majątkowej.

66. Rząd przedłożył, że roszczenie skarżącego powinno zostać odrzucone
jako nadmierne.

67. Trybunał nie dostrzega żadnego związku przyczynowego pomiędzy
stwierdzonym naruszeniem i zarzucaną szkodą majątkową, dlatego też od-
rzuca to roszczenie. Z drugiej strony Trybunał uważa, że skarżący poniósł
szkodę o charakterze niemajątkowym, taką jak stres wynikający z nadmiernej
długości jego tymczasowego aresztowania, która nie może zostać dostatecz-
nie zaspokojona poprzez samo stwierdzenie naruszenia Konwencji. Mając
na względzie okoliczności sprawy oraz oceniając je w oparciu o zasadę słusz-
ności, Trybunał zasądza skarżącemu kwotę 1000 euro na tej podstawie.

B. Koszty i wydatki

68. Skarżący, któremu przyznano bezpłatną pomoc prawną, domagał się
1500 euro z tytułu kosztów i wydatków poniesionych w postępowaniu przed
Trybunałem.

69. Rząd argumentował, że jakiegokolwiek zasądzenie na tej podstawie powinno być ograniczone do tych kosztów i wydatków, które zostały rzeczywiście i koniecznie poniesione i były rozsądne co do kwoty.

70. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału skarżący jest uprawniony do zwrotu kosztów i wydatków jedynie w takim zakresie, w jakim wykazał, że zostały rzeczywiście i koniecznie poniesione i były rozsądne co do kwoty. W niniejszej sprawie Trybunał mając na względzie informacje będące w jego posiadaniu i powyższe kryteria, uznaje za rozsądne zasądzenie kwoty 500 euro z tytułu postępowania przed Trybunałem.

C. Odsetki z tytułu zwłoki

71. Trybunał uważa za odpowiednie, że odsetki z tytułu niewypłacenia za-
dośćuczynienia w terminie powinny być ustalone zgodnie z marginalną stopą procentową Europejskiego Banku Centralnego plus trzy punkty procentowe.

Z TYCH PRZYCZYŃ TRYBUNAŁ JEDNOGŁOŚNIE

1. *Uznaje* niniejszą skargę za dopuszczalną;
2. *Uznaje*, że doszło do naruszenia art. 5 § 3 Konwencji;
3. *Uznaje*, że
 - (a) pozwane Państwo ma wypłacić skarżącemu, w ciągu trzech miesięcy od dnia, kiedy wyrok stanie się prawomocny zgodnie z art. 44 § 2 Konwencji, kwotę 1000 euro (jeden tysiąc euro) z tytułu szkody niemajątkowej i kwotę 500 euro (pięćset euro) z tytułu zwrotu kosztów i wydatków, przeliczone na polskie złote według kursu z dnia realizacji wyroku, plus jakiegokolwiek podatek, jaki może być nałożony;
 - (b) od wygaśnięcia powyższego trzymiesięcznego terminu do momentu zapłaty zwykłe odsetki będą płatne od tej sumy według marginalnej stopy procentowej Europejskiego Banku Centralnego plus trzy punkty procentowe;
4. *Oddala* pozostałą część roszczenia skarżącego dotyczącego słusznego za-
dośćuczynienia.

Sporządzono w języku angielskim i obwieszczono pisemnie 4 października 2005 r., zgodnie z art. 77 § 2 i 3 Regulaminu Trybunału.

Michael O'BOYLE
Kancierz Sekcji

Nicolas BRATZA
Przewodniczący